

ՅԵՒԵՂՈՒԸԾ ՀԱՅԵՍՏԱՆ Ի ՐԵԳՐՈՅՆ

Ի լրագրոյս 35 թուոյն ազգային յօդուածին մէջ հրատարակուած նամակը և անոր պատասխանը կարդալով Համագրեաց անուանեալ բաղձօքու և պատուական ընկերութեան (Նդամները, հետեւեալ նամակս կը գրեն մեզի որ հրատարակեմք: Նիւթը մեր անցած շաբթուան ըսածը ըլլալով՝ կը հրատարակեմք հիմա առանց մեր կողմէն խորհրդածութիւն ընելու:

« Երթանապատիւ Տեառք:

« Ձեր պատուարժան լրագրոյն 35 երրորդ թըւոյը, հրատարակած նամակը ու անկէ յառաջ բերած հետեւանքնիդ ընկերութիւնը կարգալով կը պարտաւորի ծանուցանելու որ նոյն թուղթին ըստ որաբարդ անձինքը Համագրեաց ընկերութեան անդամ և պաշտօնատէր ըլլալուն համար իրենց կարծիքը ու տարակրօտութիւնը ընկերութե կողմէն Ժողովը հետ կապակցութիւն մը չունենալով միայն իրենց առանձին մտածութիւնէ յառաջ եկած է որն որ ընկերութիւնը բնականաբար չկրնալով արգիլել, կը պարտաւորի իր ահաճութիւնը հրատարակած ծանուցանելու, ու թէպէտ ամէն մարդ իր բնական անձին իշխանութեամբը ազատ է նիւթի մը վրայ իրեն դատումովը մտնալու, բայց երբոր իրենց պաշտօնին կամ ընկերութե մը վերաբերելու պատճառաւ իրենց կարծիքը ամբողջ ընկերութե մը կողմէն սեպուելու տեղի կուտայ նէ, ան ժամանակը պէտք է որ այս իրենց խորհրդածութիւնը միայն իրենց մտաց սահմանին մէջ պարունակեալ մնայ ու դուրս չելլայ, որպէս զի առիթ չկուայ ընկերութե այս պատճառաւ տագնապութիւն և ահաճութիւն ունենալու ի միտս իւր պատուոյն:

« Բրիտանականութեան առջի ժամանակներէն մինչեւ յայսօր ընդհանրապէս եկեղեցականք իրենց հոգեւորական պաշտօնին և պարտքերին կատարելէն ետեւ, ուսմանց և գիտութեանց ու նաեւ արուեստից ալ ետեւէ ըլլալով անհամար դպրատուններ անթիւ ու բաղմահատոր ուսումնական գրքեր ու հրաշալի արուեստական գիւտերով ու ամենայն գիտութեանց սկզբնապատճառ ու յոռաջացուցիչ եղած են. ասիկայ այնպիսի անժխտելի ճշմարտութիւն մըն է, որ արեւելեան ճառագայթի պէս ամէն նուն աչքին կը զարնէ և մասնաւորապէս բովանդակ Ներսիսի ազգերը անհակառակելի կերպով ասոր կը վկայեն ու ճշմարտութեամբ կը խոստովանին: Եկեղեցականաց այս ջանքն ու աշխատութիւնը պտղաբերելով աշխարհականաց մէջէն բաւական ուսումնական ու հանճարեղ մարդիկ երեւան ելլալէն ետեւ, այսպիսի անձանց կառավարութեամբը արդոյ կրթութեան ու ուսման համար բացուած ու բացուելու դպրատուներուն եկեղեցականք բնաւ դէմ չի կենալէն ետեւ, մեղմէ ելլել փափաք ընել նուն վրայ տարակոյս չի կայ. միայն թէ ձեր խիստ

սքանչելի խորհրդածութեանը պէս, որովհետեւ առանց աստուածապաշտութեան եղած իմաստասիրութիւնը սուտ փիլիսոփայութիւն է, անոր համար բովանդակ եկեղեցականաց դասը իրենց ճարտար քարոզութեամբ ու վարդապետութեամբը միշտ կը բողբեն և պիտի բողբեն այս սուտ փիլիսոփայութեանը դէմ, ոչ եթէ ուսմանքն ու գիտութիւնը արգիլելով, քաւ լիցի. այլ աստուածային կողմանէ իրենց հոգեւոր կառավարութեանը յանձնուած ժողովրդոյը հօտը սուտ փիլիսոփայութեան խորխորատներէն զգուշացնելու ու ապահով ընելու համար, և որովհետեւ լաւ է ընլալ բարի ու առաքինի քան թէ գիտուն, ասանկ ալ թէ Բրթականտան և թէ ուրիշ ազգօգուտ վանքերը իրենց հաստատուած ժամանակները անսնայով որ ազգը օտարազգեաց մէջ ջրուած ըլլալով առուել հովուի կարօտութիւն ունէր քան թէ վարժապետի, թէպէտ այս կողմն ալ զանց չջրին, բայց իրենց բուն ճիգը մեծաւ իրաւամբ պինտ առաջ առլին հոգեւորական ու կրօնական կրթութեանը վրայ թափեցին որ ձեր հրամանոյը խորհրդածութեանը պէս մի միայն ազգային հաստատուն կապ է: Այս ըսածնիս փորձով ջրցնելու համար այս միայն կը ծանուցանեմք որ Վէնէտիկի ու Վիեննայի բողոքականական վանքերը անգամ որ այս օրուան օրս ուսմանքը ու գիտութիւնը մեծապէս կը ծաղկեցնեն ու ծաղկեցնելու ետեւէ են ազգին մէջ, իրենց բաղմարդիւն վաստակները պինտ առաջ հոգեւորականէն սկսելով ու միայն ազգին յայտմ մտին եղած կարօտութիւնը անբու կրօնական գիրքերով լցուած ըլլալ տեսնալէն ետեւ, ուսումնականին մասնաւոր կերպով մը ձեռք զարկած են. թող Բրթականտանի աշակերտները որոնք պինտ առաջ խիստ հեռաւոր անդեր ու շատ անգամ մինակ գտնուելուն համար իրենց հոգեւորական զբաղմունքներէն ժամանակ չեւելնալը յայտնի ըլլալով նաեւ սոյն այս արժանապարհ անձանց ջանքովն ու վաստակովը խիստ հեռաւոր ու կարօտեալ անդերը ժողովրդեան վիճակին յարմար դպրատուներ բացած ըլլալին վկայի կարօտ չէ »:

Ի կոստանդնուպօլիս 28 փետրուար 1847:

Տեառք ընկերութեան Համագրեաց.
Վ. Սօֆեալեան.
Սարգիս Անկերեան: